

Møte onsdag den 19. april 2017 kl. 10

President: Olemic Thommessen

Dagsorden (nr. 71):

1. Muntlig spørretime
2. Referat

Presidenten: Fra representanten Snorre Serigstad *Vaalen* foreligger søknad om permisjon i dagene 25. og 26. april for å delta i Europarådets parlamentariske samlingsdelsesjon i Strasbourg.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Vararepresentanten, Aud Herbjørg *Kvalvik*, innkalles for å møte i permisjonstiden.

Presidenten: Representanten Geir Sigbjørn Toskedal vil fremsette et representantforslag.

Geir Sigbjørn Toskedal (KrF) [10:00:55]: På vegne av stortingsrepresentanten Karin Andersen og meg selv vil jeg sette fram et forslag om andre reaksjonsformer enn utvisning ved brudd på utlendingsloven.

Presidenten: Representanten Kjell Ingolf Ropstad vil fremsette et representantforslag.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [10:01:13]: På vegne av stortingsrepresentantene Rigmor Andersen Eide, Hans Fredrik Grøvan, Geir Jørgen Bekkevold og meg selv har jeg gleden av å fremme et representantforslag om styrket innsats mot at barn utnyttes i menneskehandel.

Presidenten: Representanten Rasmus Hansson vil fremsette et representantforslag.

Rasmus Hansson (MDG) [10:01:53]: På vegne av Miljøpartiet De Grønne vil jeg framsette et forslag om et løft for norsk sirkulær økonomi gjennom gjenvinning av avfall for næringsaktører og kommuner.

Presidenten: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1 [10:02:14]

Muntlig spørretime

Presidenten: Stortinget mottok onsdag 12. april meddelelse fra Statsministerens kontor om at statsminister Erna Solberg vil møte til muntlig spørretime.

Statsministeren er til stede, og vi er klare til å starte den muntlige spørretimen.

Vi starter da med første hovedspørsmål, fra representanten Jonas Gahr Støre.

Jonas Gahr Støre (A) [10:02:46]: Arbeid er nøkkelen til så mye i folks liv – egen inntekt, forsørge våre nærmeste, likestilling, integrering, for å nevne noe.

Før påske kom perspektivmeldingen fra regjeringen, og den fortalte noe om betydningen av arbeid for Norges videre utvikling. Den dokumenterte hvordan vår framtidige evne til å finansiere velferden i vårt land avhenger av arbeid. Det er viktigere enn oljen. Vi lever ikke av andres arbeid i vårt land, vi lever av hverandres arbeid, og bærekraften i vår modell er avhengig av at så mange som mulig er i jobb. Derfor må vi bekjempe ledigheten.

Men det er noe mer og grunnleggende alvorligere vi må møte enn kampen mot ledigheten alene. Andelen folk på jobb går nå ned i Norge, og den fortsetter på den kursen. Mens andre land som ble rammet av finanskrisen, opplever at sysselsettingen nå øker, har den hos oss siden 2013 bare fortsatt nedturen, fra over 78 pst. av oss i jobb i 2008 til under 74 pst. i dag. Det er sterkt urovekkende. Vi opplever altså at antallet ledige går opp, og at antallet folk i jobb går ned.

Før valget i 2013 var Erna Solberg bekymret over alle som sto utenfor arbeidslivet, og sa at en ny regjering skulle «slippe løs det menneskelige talentet i Norge». Regjeringen har ikke lyktes. I 2013 hadde Norge den tredje høyeste sysselsettingsraten blant OECD-landene. Vi kunne holde foredrag over hele Europa om at vi hadde mange i jobb. Nå er vi på 9.-plass og på vei nedover. OECD viser også til at det særlig er menn i sin beste arbeidsalder som nå faller utenfor. Deres talent blir altså ikke brukt.

Mitt spørsmål er: Hvordan forklarer Solberg at politikken hennes ikke virker når det gjelder å holde folk i jobb?

Statsminister Erna Solberg [10:04:49]: La meg innledningsvis få lov til å si at jeg er helt enig med representanten Gahr Støre i at arbeid er viktig. Arbeid er viktig for staten og finansene og for utviklingen av velferden fremover, men det er også ekstremt viktig for det enkelte mennesket. Vi vet nå veldig mye om hvor viktig arbeid er i sosial sammenheng, hvor viktig det er for å få mestringfølelse og opplevelser. Derfor er det viktig at flest mulig får være i arbeid, og at flest mulig har en tilknytning til arbeidslivet.

Derfor er også jeg bekymret over den utviklingen vi har sett siden 2008, med en fallende sysselsettingsrate. I 2008 var det et veldig høyt tall, det var et høyt tall når det gjaldt arbeidsinnvandring og annet, men høy sysselsettingsgrad. Men vi har sett et jevnt fall i sysselsettingen i Norge siden 2008. Av det som var i fjor sommer – ca. 4,6 pst. nedgang i sysselsettingsrate – skjedde 3,3 pst. under den forrige regjeringen. Det er altså ikke noe nytt at dette har skjedd. Derfor har også LOs leder vært veldig tydelig på at helt siden 2010–2011 har vi skapt for få jobber i forhold til antall personer. Derfor er dette en felles utfordring som det er viktig for oss alle å ta fatt i.

Det er både konjunkturspørsmål og strukturspørsmål som er inne i dette med at sysselsettingen går ned. Og som vi vet, har vi vært igjennom en konjunkturedgang skapt av et spesielt oljeprissjokk i norsk økonomi. Vi har tapt mange jobber i en sektor som har vært drivkraften for vekst fremover, mens vi har skapt nye jobber i andre deler, men ikke i det samme rommet. Men sysselsettingsraten begynte altså å falle under den forrige regjeringen og falt med 3,3 pst. fra toppåret 2008.

Strukturendringene handler bl.a. om at vi blir en eldre befolkning. Det betyr at sysselsettingsandelen blir mindre på grunn av at det er flere eldre i den delen vi regner ut fra.

Men jeg er enig i at vi er nødt til å gjøre mye for å snu dette i årene fremover.

Jonas Gahr Støre (A) [10:06:52]: Her var det i hvert fall ingenting om hva statsministeren mener er viktig å gjøre.

Jeg er enig i at det er et felles problem, for hele samfunnet rammes. Jeg tror partene i arbeidslivet er viktige her, men det er nå statsministeren som i disse fire årene sitter med ansvaret. Hun sa at dette var en hovedsak for henne i 2013. Utviklingen har fortsatt i negativ retning. Jeg mener det er viktige ting å gjøre her med kjente virkemidler, men det er også behov for å gå nye veier. For hva skjer når unge menn i 30-årene – opptil 20 pst. av dem – står uten arbeid? Har det noe med kunnskap og kvalifikasjoner å gjøre? Det har noe med kunnskap til å forstå det teknologiske skiftet å gjøre, koblingen mellom utdanningsinstitusjonene våre og arbeidslivet – en lang rekke virkemidler. Det har også noe med useriøse tilstander i deler av arbeidslivet vårt å gjøre, som gjør at en del mennesker vender seg bort fra arbeidsmarkedet.

Jeg etterlyser egentlig ikke en felles analyse av at arbeid er viktig. Det tror jeg vi er enige om. Spørsmålet går på at statsministeren på tampen av sin periode egentlig ikke har noen politikk for å møte det veldig urovekkende tegnet det er at sysselsettingsraten fortsetter å falle i Norge, i motsetning til i veldig mange andre land.

Statsminister Erna Solberg [10:08:03]: Representanten Gahr Støre tar fullstendig feil når han sier at regjeringen ikke har noen politikk for dette. Vi har hatt politikk for dette fra dag én siden vi kom inn i regjeringskontorene. Vi har doblet bevilgningene til Kompetansepluss, som er et tiltak som bidrar til at folk i arbeidslivet får styrket sin kompetanse, slik at de kan forbli i arbeidslivet – nettopp for å sikre at når de store teknologiske endringene kommer, ja, så står folk bedre rustet for det. Vi har endret på mange av arbeidsmarkedstiltakene. Vi bruker lønnstilskudd mer. Vi har gjort mange endringer i strukturtiltak, og det er en interessant forskjell i utmeldingen av arbeidsmarkedet som skjedde under den rød-grønne regjeringen, og den som har skjedd nå. Utmeldingen av arbeidsmarkedet under den rød-grønne regjeringen skjedde mot helse-relaterte ytelser. Flere og flere gikk over på den type ordninger. Under denne regjeringen har nok noen flere trukket seg tilbake, bl.a. er det flere ungdommer som ikke har deltidsjobb når de studerer – de er fulltidsstuderende fordi det er et vanskelig arbeidsmarked. Det er derfor viktig å være klar over hva som er konjunkturrelatert, og hva som er strukturrelatert. Vi er nødt til å gripe fatt i begge deler. Heldigvis går ledigheten noe ned.

Presidenten: Det blir oppfølgingsspørsmål – først Dag Terje Andersen.

Dag Terje Andersen (A) [10:09:17]: Jeg hørte med interesse at statsministeren nevnte at færre skal ha gått over til helserelevante ytelser, men de siste faktiske tallene vi har, viser at antallet folk som er på uføretrygd, som altså er en helserelevante ytelse, har økt med 4 pst. Særlig for ungdom har uføregraden i løpet av de siste to årene økt med 37 pst. Og så står statsministeren her og sier at andelen som går på helserelevante ytelser, går ned.

Men spørsmålet til representanten Gahr Støre gjaldt jo den bekymringsfulle utviklingen, som bl.a. er pekt på av sjeføkonom i Eika Gruppen, Jan Ludvig Andreassen, som sier at ja, nå har Norge virkelig et problem, for sysselsettingsraten går ned. Men det er altså slik at antallet som går på jobb hver dag, går ned, og det er første gang på veldig lang tid – i fjor: 11 000 færre går på jobb hver dag. Ikke bare andelen, men antallet folk på jobb går ned. Er statsråden enig i at det er en svært utfordring for det norske samfunnet som vi snart må ta tak i?

Statsminister Erna Solberg [10:10:28]: Vi har tatt tak i dette fra dag én, men vi har vært igjennom en voldsom konjunkturendring, og Arbeiderpartiet fører nå konsekvent en politikk hvor man later som om vi ikke har hatt det største oljeprissjokket i norsk økonomi, og at det har hatt en betydning. Selvfølgelig har det betydning når vi mister 50 000 jobber i oljerelaterte områder. Derfor har vi en konjunkturutfordring, og så har vi en strukturutfordring. Når det gjelder tallene for det som er helserelevanter, skal jeg få lov til å sende dem over til representanten Andersen, siden han ikke tror på statsministeren når hun sier det fra Stortingets talerstol.

Det er altså slik at det som skjer nå, er at det er flere som har trukket seg ut. Vi må ha bedre tall for å vite det hvis vi skal gripe det an, men vi har altså økt Kompetansepluss, vi har økt lønnstilskuddsordningene, vi har lagt om ungdomssatsingen, slik at vi har en mer målrettet ungdomssatsing. Vi har en lang liste over tiltak vi har satt i verk, nettopp for å gripe fatt i dem som står svakest i arbeidsmarkedet, slik at ikke en konjunkturendring blir til en varig utmeldelse av arbeidsmarkedet, som vi har sett under tidligere ledighetsperioder når Arbeiderpartiet har styrt. Da har man vært varig utenfor arbeidsmarkedet etterpå. Denne regjeringen har en aktiv politikk for å forhindre det.

Presidenten: Kjell Ingolf Ropstad – til oppfølgings-spørsmål.

Kjell Ingolf Ropstad (KrF) [10:11:41]: Vi er flere partier som kan understreke at arbeid er viktig – tross alt det viktigste. Når en sammenligner med f.eks. oljeinntektene, som mange tenker er ekstremt viktige, så er jo humankapitalen mye viktigere. For Kristelig Folkeparti har det i denne perioden vært viktig å satse på tidlig innsats. Jeg tror at skal man gjøre noe for å få f.eks. disse «prime time»-arbeidstakerne som Arbeiderpartiet viser til, i arbeid, må man hindre at de dropper ut av skolen. Det er noe av det viktigste – lærersatsing tidlig i skolen, oppfølging av dem som begynner å slite i skolen, og ikke minst å øke lærlingtilskuddet for å få flere lærlinger i jobb. Vi har vært opptatt av gründertilskudd, av såkornkapital for å starte nye bedrifter og ikke minst av å kunne gjøre noe for å trygge de arbeidsplassene som er der.

Mitt poeng er iallfall at dette er et bredt spekter av tiltak som er viktige for å kunne få sysselsettingen opp igjen. Nå står vi på randen av denne perioden og er på vei inn i en ny, statsministeren går til valg og er helt sikker på at dette blir et av de viktigste tiltakene. Derfor utfordrer jeg statsministeren: Hva er det viktigste hun vil gjøre for å øke sysselsettingen når hun nå står foran en ny periode?

Statsminister Erna Solberg [10:12:44]: Jeg er enig i at det er to sett med tiltak som må til for å løse denne utfordringen. Det ene er konjunkturrelaterede tiltak, og det andre er strukturtiltak. Det ene er altså tiltak som investerer i at vi skaper flere jobber. Det har regjeringen sammen med Kristelig Folkeparti og Venstre på Stortinget gjort mye for. Vi har også gjort mye for gründerskap, for næringsrettet virksomhet og for bedre skattemessige rammebetingelser, som gjør at vi nå ser at det kommer flere jobber i privat sektor. Vi ser at det er økte investeringer i industrien. Det er mange positive tegn, og ledigheten går heldigvis ned for øyeblikket.

Den andre delen er å sørge for at det investeres i mennesker, og det har vi gjort gjennom en rekke omlegginger innen arbeidsmarkedstiltak. Arbeidsplikt for unge sosialhjelpsmottakere er f.eks. for å hindre at man går inn i en sfære hvor det å være utenfor arbeidsmarkedet gjør at man faktisk blir ufør etter hvert fordi man mister egen evne og selvtilitt til å gjøre det. Vi har Kompetansepluss – og det er viktig at vi ser på begge disse tiltakene. Vi må både skape jobber og styrke enkeltmennesket gjennom utdanning, gjennom å følge dem opp hvis de faller ut, og gjennom bedre satsing på psykisk helse.

Presidenten: Per Olaf Lundteigen – til oppfølgings-spørsmål.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [10:14:06]: Det er et faktum at yrkesdeltakelsen synker. Det svekker folks muligheter til å stå på egne bein økonomisk, og det svekker vår evne til å finansiere våre kollektive velferdsordninger. Personer fra nye EU-land i Sentral- og Øst-Europa utgjør i dag over 200 000 personer og har stått for hovedtyngden av sysselsettingsveksten i Norge siden 2008. Sysselsettingsraten i den øvrige befolkningen er blitt svakt redusert. Norge er i dag i en situasjon hvor tilbudet av arbeidskraft er større enn etterspørselen etter arbeidskraft, og flere trekker seg dermed ut av arbeidslivet.

Er det mulig å øke yrkesdeltakelsen når en har fri arbeidsinnvandring fra EØS-land med stor arbeidsledighet og langt dårligere lønns- og arbeidsvilkår enn Norge?

Statsminister Erna Solberg [10:15:00]: Ja, det er fullt mulig å øke yrkesdeltakelsen selv om vi er en del av den frie bevegelsen av arbeidskraft innenfor EU-land, men det dreier seg om at vi må sørge for at folk er kvalifisert for de jobbene som er ledige. Det vi ser nå, er at de som har størst utfordringer i arbeidsmarkedet, er unge menn med lav formalkompetanse. Det er derfor vi har lagt så mye vekt på å sørge for at de kan få påfyll på formalkompetansen. Det er derfor vi har sagt at vi innfører en voksenrett der man med en gang man er ferdig med ungdomsretten i videregående skole, ikke har den venteperioden man har hatt før, slik at det er mulig å komme tilbake og ta en yrkesutdanning, bli lærling, få formalkompetanse. Det er derfor så mye av arbeidsmarkedstiltakene våre er rettet inn mot nettopp den ungdomsgruppen som vi ser trenger påfyll av kompetanse, og det er derfor vi bl.a. har laget en ny ungdomssatsing som vi har rullet ut først i de fem fylkene som har hatt størst behov for det.

Det er viktig å si at vi må gjøre to ting: Vi må skape flere jobber, men vi må samtidig sørge for at mennesker blir

kvalifisert til jobbene som skapes. Det krever mer kompetanse fremover.

Presidenten: Pål Farstad – til oppfølgings-spørsmål.

Pål Farstad (V) [10:16:17]: Et av de mest alarmerende utviklingstrekkene er at det er en økende andel menn i aldersgruppen 25–55 år som faller ut av arbeidslivet, som statsministeren også har vært inne på her. En av hovedgrunnene til dette er åpenbart at det er en del arbeidsplasser som tidligere sysselsatte denne gruppen, som raskt fases ut. Vår felles utfordring er å skape nye arbeidsplasser og nye muligheter for dem. En slik mulighet bør etter Venstres syn være å gjøre det enklere å starte for seg selv. Problemet er at det for mange oppleves som for kronglete og for usikkert å gjøre nettopp det. I de siste ukene har Venstre fremmet en rekke forslag i Stortinget om forbedringer for selvstendig næringsdrivende. Det gjelder forenkling, skatteregler og et bedre sosialt sikkerhetsnett.

Spørsmålet er: Er statsministeren enig i at det på alle måter er fornuftig å legge til rette for at flere kan starte egen virksomhet, og kan Venstre regne med regjeringens støtte for det?

Statsminister Erna Solberg [10:17:24]: Vi er helt enig i at det er viktig at flere starter egen bedrift. At flere blir selvstendig næringsdrivende, er ikke et mål i seg selv, for jeg tror at det Norge mest av alt trenger, er flere nye vekstbedrifter som sysselsetter flere, altså som ikke bare er en enmannsbedrift, men en større bedrift. Det er kanskje der vårt største hull er, at vi ikke har nok vekstbedrifter på de nye områdene.

Men når det gjelder spørsmålet om at de som går ut av arbeidslivet, er menn mellom 25 og 55 år, og om svaret der er å skape sin egen bedrift, er jeg ikke sikker på at det er målrettet og treffer. Det er bra for norsk økonomi at det er flere som gjør det, men der tror jeg faktisk vi må se i øynene at det er en blanding av enkeltfaktorer knyttet til psykisk helse, til kompetansebehovene og kompetanseutfordringene de har. Når jobben forandrer seg, klarer de ikke å henge med i jobbendringen, eller hvis deres bedrift legges ned, har de ikke kvalifikasjonene til andre bedrifter. Derfor er det viktig at vi setter i verk både arbeidsmarkedstiltak og systemer for å gjøre noe med kompetansepåfyll for voksne.

Presidenten: Audun Lysbakken – til oppfølgings-spørsmål.

Audun Lysbakken (SV) [10:18:40]: Jo lenger ut i perioden vi kommer, desto flinkere blir statsministeren til å skylde på alle andre. Det er i hvert fall ett område der formkurven går oppover. Det burde være motsatt, selvfølgelig, for jo lengre tid Erna Solberg har vært statsminister, desto større ansvar har hun faktisk for den virkeligheten hun er satt til å styre over. Det er underlig at det skal være så vanskelig å erkjenne.

Det er nær sammenheng mellom den økende ulikheten i makt og rikdom i vårt land og at altfor mange blir stående på sidelinjen i arbeidslivet. Jeg har merket meg at Høyre i forbindelse med et kommende partilandsmøte nå er veldig hissig på å fortelle om alle de negative effektene for sysselsettingen det vil være hvis en skulle finne på f.eks. å øke

skattenivået til i nærheten av det det var før Erna Solberg tok over. Jeg lurer på om sikkerheten rundt de negative effektene av skatteøkninger betyr at Erna Solberg nå kan dokumentere en positiv effekt for sysselsettingen av den reduserte formuesskatten, eller om det fortsatt bare er tidenes dyreste slag i luften?

Statsminister Erna Solberg [10:19:52]: Jeg skjønner at det er plagsomt for rød-grønne politikere som nå har skrytt av hvor fantastisk alt var på arbeidsmarkedssiden under deres periode, at jeg påpeker at det største fallet i sysselsettingsraten skjedde under den siste fireårsperioden av de rød-grønne politikernes tid. Men skal vi ha en annerledes analyse og gode målrettede tiltak, må vi vite hva som er bakgrunnen, hva som er årsaken, og hva som er bildet knyttet til dette, og da er det viktig å si at selv i en periode før oljeprisfallet, før den største konjunkturoendringen vi har opplevd på lang, lang tid i Norge, falt sysselsettingsraten i Norge fordi vi ikke hadde gode nok målrettede tiltak. Det gjelder å forstå at her trengs det kraftigere strukturtiltak, kompetansetiltak – og forståelse for det.

Når det gjelder skattelettelser, mener jeg at når vi trenger både å skape nye jobber og å sørge for kompetanse og løft for folk som trenger endringer, vil skatt være feil svar. Hvis vi skal øke den særskilte beskatningen av norskeide arbeidsplasser, blir det færre arbeidsplasser – enkelt og greit.

Presidenten: Da går vi videre til neste hovedspørsmål.

Knut Arild Hareide (KrF) [10:21:10]: Dei tragiske hendingane 22. juli 2011 viste at Noreg som samfunn ikkje var godt nok førebudd på eit terrorangrep. I etterkant har me lært kor viktig det er å koordinere ressursane betre, kor viktig det er å få til eit godt samarbeid mellom politi og forsvar, og kor viktig det er at samfunnskritiske objekt er godt sikra. Statsminister Solberg tok grep da ho overtok. Statsministeren oppretta eit nasjonalt beredskaps- og sikkerheitselement ved Statsministerens kontor, og regjeringsplattforma var tydeleg: Sikkerheit og beredskap skulle prioriterast, Noreg skulle bli tryggare.

No er det likevel avdekt alvorlege manglar ved sikkerheita i Noreg. Riksrevisjonens dom er knallhard. Viktige objekt er ikkje sikra, og svikten kan utgjere ein fare for liv og helse. Kvar regjering må ta ein slik dom frå Riksrevisjonen på største alvor. Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet har ikkje sørgt for å styrkje og betre samarbeidet mellom politiet og Forsvaret, slik Stortinget har føresett. Viktige tiltak som skal sikre godt samarbeid og gode førebuingar, er ikkje gjennomførte. Riksrevisjonen meiner at det er sannsynleg at verken politiet eller Forsvaret, saman eller kvar for seg, vil vere i stand til å utøve tilstrekkeleg beskyttelse av viktige objekt i ein trusselsituasjon. Samtidig skriv Riksrevisjonen i sin ugraderte rapport at regjeringa ikkje gir ei fullgod forklaring på kvifor arbeidet med objektsikring og grunnsikring ikkje er gitt nødvendig prioritet.

Mitt spørsmål er derfor: Var dette biletet av objektsikringa som Riksrevisjonen teiknar, kjent for statsministeren, eller var det ny kunnskap statsministeren fekk gjennom rapporten frå Riksrevisjonen?

Statsminister Erna Solberg [10:23:14]: Det er slik at da vi tiltrådte, startet vi arbeidet med å jobbe med objektsikring og hvilke utfordringer det var. De utfordringene vi da så for oss, var noe annerledes enn dem Riksrevisjonen har undersøkt. Først og fremst så vi at det var for få sivile objekter som ble innrapportert, og at det var for dårlig samarbeid. Derfor gjorde vi endringer i to trinn. Det ene var endringer i sikkerhetsloven som ble vedtatt i Stortinget i fjor. Så nedsatte vi Traavik-utvalget, som har laget forslag til en helt ny sikkerhetslov, som gjør klarere hva slags objekter i sivil sektor som skal innrapporteres, og hvilke krav som skal settes til den innrapporteringen. Det Riksrevisjonen har gjort, er å gjennomgå grunnsikringen basert på den forskriften som ble vedtatt av den forrige regjeringen, av enkeltobjekter innenfor Justisdepartementets og Forsvarsdepartementets direkte ansvarsområder og der politiet skal være.

Justisministeren og forsvarsministeren var kjent med noen utfordringer, men regjeringen som sådan var ikke kjent med bildet av totalutfordringene. Når det gjelder enkeltområder, behandler vi dem også i Regjeringens sikkerhetsutvalg. Det gjelder særlig myndighetsorganenes sikkerhet – altså regjeringskvartalet, Stortinget, andre områder – som gjennomgås for å være sikker på disse områdene. Men det var først da vi fikk den foreløpige rapporten fra Riksrevisjonen, at jeg tror Justisdepartementet ble klar over at den første rapporteringen de hadde fått om at det var i orden, ikke var riktig – de har gjort store oppfølgings tiltak etter det – og regjeringen i fellesskap ble orientert om at vi hadde gjort en for dårlig jobb. Derfor ble det innført store tiltak våren og høsten 2016 for å komme i kraft med å gjennomføre de tiltakene som ikke var gjennomført.

Knut Arild Hareide (KrF) [10:25:16]: Eg takkar for svaret, som òg viser at ikkje alt er slik som det burde ha vore på dette området. Det er òg alvorleg at Riksrevisjonen har utarbeidd eit samandrag som var meint for offentlegheita. Kristeleg Folkeparti meiner at regjeringa burde ha tillate ei offentleggjering av den rapporten. Samtidig har me respekt for føresegnene om gradert informasjon i sikkerheitslova, og me meiner det vil vere å trekke over ei grense dersom Stortinget offentleggjer gradert informasjon mot regjeringa si vilje. For dersom Stortinget tar eigarskap over hemmelege regjeringsdokument, kan resultatet faktisk bli mindre openheit og ikkje meir. Det må vere lik praksis, og respekten for sikkerheitslova må vere lik om det er ei fleirtalsregjering som sit, eller om det er ei mindretalsregjering.

Men eg må stille dette spørsmålet til statsministeren når det gjeld hemmelegghaldet av Riksrevisjonens samandrag, for det kan jo oppfattast som eit forsøk på å unngå og unndra seg kritikk av informasjonen. Det kan verke som dette hemmelegghaldet er fordi ein er redd for den kritikken som ligg her?

Statsminister Erna Solberg [10:26:24]: Det er ikke slik at det har manglet på kritikk i denne saken, og kritikken til Riksrevisjonen er jo kjent. Kritikken til Riksrevisjonen er kjent og betydelig dokumentert i alle landets aviser i denne saken, så det er jo ikke sånn at regjeringen har klart å unngå noen ubehageligheter med det, men det er heller ikke det som er bakgrunnen. Jeg respekterer også sikkerhetslovens bestemmelser, som sier at det er angjel-

dende myndighet, her Forsvarsdepartementet, som har ansvar for å vurdere hva som er gradert materiale, og hva som ikke er gradert materiale. De har gjort en tydelig faglig vurdering av at dette er gradert materiale, som de mener ikke kan offentliggjøres slik som Riksrevisjonen har gjort. Det gjør ikke vi en annen vurdering av fra resten av regjeringen. Da måtte vi ha hatt et eget statsråd, og det ville etter min mening vært en helt urimelig mistillit til Forsvarsdepartementets vurdering av disse spørsmålene. Jeg mener at sikkerhetsloven har vi nettopp for at vi ikke skal politisere disse spørsmålene, selv om jeg ser at det har blitt litt av diskusjonen rundt det.

Presidenten: Det åpnes for oppfølgingsspørsmål – først Line Henriette Hjemdal.

Line Henriette Hjemdal (KrF) [10:27:35]: Som politikere er det vårt ansvar å sørge for trygghet og sikkerhet for innbyggerne. Da er sikring av kritiske objekter i samfunnet helt sentralt. Et av hovedpunktene som påpekes i Riksrevisjonens rapport, er manglende koordinering mellom politiet og Forsvaret. Riksrevisor bruker betegnelsen «alvorlige svakheter» om samarbeidet mellom disse to etatene. Mitt spørsmål til statsministeren er da: Hvordan kunne denne type svikt i koordineringen mellom Forsvaret og politiet av objektsikring vært fanget opp tidligere av regjeringen og da også blitt løst på et tidligere tidspunkt enn høsten 2016?

Statsminister Erna Solberg [10:28:25]: For det første er det slik at regjeringen har jobbet mye med spørsmålet knyttet til samarbeid mellom politi og forsvar generelt. Vi mener at det er betydelig forbedret i beredskapssammenheng. På andre områder enn dette mener vi at vi har laget forenklede rutiner for assistanse, og vi har laget et eget Røksund-utvalg i forbindelse med at vi nå skal fastsette en ny instruks for maritim kontraterror, som har vært blant de store temaene i konflikten mellom hva som skal være henholdsvis Forsvarets og politiets ansvarsområde.

Det som er viktig, er at vi har tilsynsorganer på disse områdene som bør ha mulighet og fullmakt til å gå inn og se på hvordan samarbeidet faktisk fungerer, og gi anbefalinger. I tillegg er det selvfølgelig statsråders og regjeringens ansvar å følge opp at vi får til gode samarbeidsforhold mellom disse områdene. Når Riksrevisjonen har dokumentert dette, betyr det at regjeringen legger stor vekt på at vi må sørge for at Riksrevisjonens funn rettes opp i så raskt som mulig.

Presidenten: Jette F. Christensen – til oppfølgingsspørsmål.

Jette F. Christensen (A) [10:29:34]: Dette er ikke et hemmelig regjeringsskildring som Stortinget vil nedgradere, det er et dokument fra Stortingets kontrollorgan, som Riksrevisjonen vil offentliggjøre selv, men som blir stoppet av regjeringen. Det er en veldig underlig situasjon, all den tid mye av dette allerede har stått i avisen. Stortinget kan ikke diskutere hvorfor Stortingets vilje ikke er fulgt opp.

Mener statsministeren at Riksrevisjonen er uansvarlig? Mener ikke statsministeren at det ville vært til det beste at Stortinget kunne diskutere hvorfor det har gått så sent, og

hvorfor ikke Stortingets vilje etter 22. juli har blitt oppfylt? All den tid så mye av dette er ute allerede, kan vi ikke få lov til å diskutere dette åpent i Stortinget?

Statsminister Erna Solberg [10:30:19]: All informasjonen ligger i Stortinget. Hele den graderte rapporten, som ingen foreslår skal avgraderes, ligger i Stortinget, til kontroll- og konstitusjonskomiteens arbeid. Det er ingen ting i denne saken som hindrer Stortinget i å gå i dybden, i å se på hva som har skjedd, i å gå inn i detaljene. Foreløpig har noen valgt å gjøre dette til et spørsmål bare om at vi følger sikkerhetsloven og graderingen. Det er fullt mulig å gå inn i alle spørsmålene, langt nedover i det, for å gjøre jobben som Stortinget er satt til, å kontrollere regjeringen. Det må være helt klart. Det er ingen som hindrer Stortinget i å gå detaljert inn, med detaljerte spørsmål, men det kan altså ikke være i det åpne rom, for det vil svekke vår sikkerhet.

Jeg antar at når et bredt flertall i dette storting har vedtatt en sikkerhetslov med en klar og tydelig ansvarsfordeling når det gjelder hvem som avgjør graderingsspørsmålet, hvem som eier informasjonen, og hvem som gjør sikkerhetsvurderingene i Norge, er det gjennomtenkt, og det er plassert et ansvar. Da er det det organet som eier informasjonen, og det er det regjeringen følger opp.

Presidenten: Per Olaf Lundteigen – til oppfølgingsspørsmål.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [10:31:34]: Beredskap blir viktigere, og det står ikke bra til. Det vet vi som sitter i kontrollkomiteen. Men Riksrevisjonens rapport om objektsikring er konfidensiell, og regjeringa vil ikke avgradere det. Stortinget i plenum kjenner derfor ikke realiteten i svikten i objektsikringen. Det gjelder militære nøkkelobjekter, som er viktige, og det gjelder ikke minst sivile nøkkelobjekter knyttet til elektrisitet og kommunikasjonsforhold, som er helt avgjørende for at samfunnet skal fungere.

Senterpartiet mener at vi må øke tryggheten til folk, og nøkkelobjektene må sikres. Mitt spørsmål er: Vil statsministeren sikre at Forsvaret peker ut nødvendige sivile nøkkelobjekter samt gjør Heimevernet i stand til å sikre og beskytte disse nøkkelobjektene?

Statsminister Erna Solberg [10:32:30]: Jeg er helt enig i representantens postulat om at viktige objekter skal sikres. Det er grunnen til at vi bl.a. har laget et forslag til en ny sikkerhetslov som kommer til Stortinget, for å sikre at vi får til gode sikringsmetoder også i sivil sektor for objekter som er viktige.

Sikring kan skje på flere måter. Det kan skje gjennom fysisk sikring, gjennom heimevernsstyrker som skal være der i krise og konflikt, men kanskje den aller viktigste sikringen i et nytt og sårbart samfunn er å ha god cybersikkerhet. Det er der mange av truslene i dag dukker opp. Derfor gjør vi ting både knyttet til hvor vi oppbevarer objekter, hvordan vi håndterer det, og andre sikkerhetsmekanismer, og vi sørger for at sivile sektorer som er kritiske, har nok redundans – for man kan ikke f.eks. når det gjelder elektrisitetssystemet, beregne at Heimevernet skal sikre alle deler av dette. Man må lage et system som er robust nok til at det kan holde i en krise eller i en konflikt, og sørge for

at det ikke er cybersårbarhet der, som vi har sett i andre land knyttet til dette.

Presidenten: Snorre Serigstad Valen – til oppfølgings-spørsmål.

Snorre Serigstad Valen (SV) [10:33:45]: I 2013 kunne vi høre fra Høyre at Norge ville vært et tryggere land med Erna Solberg som statsminister. Høyre meldte:

«Operasjonssentralen hadde vært bedre rustet, bemanningen hadde vært bedre og helikopteret hadde vært tidligere i luften.»

Statsministeren – den da påtroppende – sa selv at «ledelse er en viktig del av konklusjonen i Gjörv-rapporten». Hun fulgte opp med å si:

«Jeg merker meg at 22. juli-rapporten var en knusende rapport på hvordan det norske samfunnet blir styrt.»

Nå står den samme statsministeren på Stortingets talerstol og sier at regjeringen har gjort en for dårlig jobb. Kontrasten kunne jo ikke vært større, så jeg lurer på om statsministeren har lyst til å reflektere litt over kontrasten mellom egen skråsikkerhet i 2013 og den statsministeren vi ser i dag, som ikke engang vil la et åpent storting diskutere saken i sin fulle bredde.

Statsminister Erna Solberg [10:34:40]: Jeg tror at vi alltid må innrømme at beredskapen kan bli bedre på områder. På et område har vi ikke gjort en god nok jobb, og jeg synes det er ærlig å innrømme at vi burde ha kommet lenger med objektsikring. Men vi har gjort veldig mange av de store grepene, som gjør at vi er bedre rustet for objektsikring også fremover. En av de konfliktene som var under forrige regjering, og som var i begynnelsen av vår regjering, var nettopp om hvilke sivile områder som skal inn under dette, og hvilke krav det stilles hvis det kommer inn under sikkerhetsloven. Derfor kommer det en ny sikkerhetslov, som er viktig for å sørge for at vi i fremtiden også har en bredere objektsikring og en bedre sikring av vitale institusjoner.

Ellers vil jeg si at jeg står for at Norge er et tryggere land i dag enn det var i 2011. Det sa jeg at både den forrige regjeringen og denne regjeringen har bidratt til. Vi har i dag helikopterkapasitet som gjør at man f. eks. kan skyte – det er altså en mulighet for å gjøre det. Vi har gjort den opptreningen som skal til, vi har bedre helikopterberedskap, og vi har oppfylt nesten alle punktene fra det (presidenten klubber) arbeidet som er gjort i Gjörv-kommisjonen og i den særskilte komité på Stortinget.

Presidenten: Da er taletiden ute.
Vi går til neste hovedspørsmål.

Marit Arnstad (Sp) [10:36:08]: Gjennom rovviltforlik i 2004 og 2011 har Stortinget lagt klare føringer for rovviltpolitikken. Det har bidratt til å dempe konfliktnivået i rovviltpolitikken.

I fjor sommer gjorde Stortinget vedtak om bestandsmål for ulv – et bredt forlik. Heldig er den mindretallsregjering som får et så bredt flertall bak en så vanskelig sak! Desto mer sørgelig er det å se at regjeringen – og regjeringen alene – i tida etterpå har håndtert dette på en måte som har

skapt stor usikkerhet og sinne. Konfliktnivået i ulvepolitikken har aldri vært høyere enn i dag.

Klima- og miljødepartementets nei til lisensfelling av ulv innebar et brudd med Stortingets vedtak om bestandsmål. Måten dette ble gjennomført på, setter spørsmålsteget ved om regjeringen har overholdt opplysningsplikten sin overfor Stortinget. Det at en trenerte saken til siste arbeidsdag før jul, betydde at vinterens lisensfelling av ulv ikke kunne gjennomføres i tråd med Stortingets vedtak, og resultatet er at ulvebestanden er økende og langt over det bestandsmålet som Stortinget har satt.

Det er på mange måter slik at regjeringen har satt til side Stortingets ulveforlik. At det skaper sterke reaksjoner hos folk og i Stortinget, er ikke rart. Gjennom sin opptreden har regjeringen bidratt til å øke konfliktnivået, øke utryktheten for dem som bor i ulvesonen, uklarhet om de vedtakene Stortinget har gjort, og usikkerhet om hva som faktisk vil skje i tida framover. Det er godt gjort i løpet av et halvt år. Folk føler at de ikke blir lyttet til, og at deres standpunkt ikke har noen verdi for regjeringens statsforvaltning, til tross for at Stortinget har gjort et vedtak i denne saken.

Mitt spørsmål er om regjeringen står bak det bestandsmålet som Stortinget vedtok i fjor sommer. Og hva mener statsministeren egentlig om regjeringens oppfølging av det klare vedtaket som Stortinget gjorde i juni i fjor?

Statsminister Erna Solberg [10:38:07]: Det er slik at etter Stortingets vedtak i fjor har det blitt gitt fellingstillatelse for 20 ulver i denne sesongen. 13 ulver er belastet den kvoten. Det er altså tatt ut betydelige mengder ulv i løpet av dette året. I tillegg har det vært 62 klagesaker, og det er bare seks av dem som er blitt omgjort av regjeringen. Det er altså ikke slik at regjeringen ikke har bidratt til å ta ut ulv. Det har vi absolutt gjort.

Det som har oppstått, er i og for seg en problemstilling som var skissert i den stortingsmeldingen som var grunnlaget for rovviltforliket, og det var utfordringen mellom lovtilstanden og det å sette et bestandsmål. Det er bakgrunnen for at klima- og miljøministeren har gjort et vedtak som sier at man ikke kan ha lisenssjakt i ulvesonen, fordi det ikke er et lovgrunnlag for å gjøre det. Det er slik at et lovgrunnlag er sterkere enn et plenumsvedtak i Stortinget, og det er dessverre også slik – eller, jeg vil ikke si dessverre, det er helt feil, jeg er fra et veldig lovlydig parti – at loven må følges av en statsråd, og det har vært et av dilemmaene i disse sakene. Det er ikke slik at et flertall i Stortinget bare kan overprøve. Det må fattes vedtak i form av lov for å gjøre endringer i den praksisen som er. Nå forstår jeg at Stortinget slutfører arbeidet med den lovendringen som regjeringen har foreslått, og lager eventuelle nye lovarbeider. Så må vi se på resultatet av det.

Regjeringen støtter et bestandsmål og har vært enig i at bestandsmålet skal være slik som Stortinget har vedtatt. Men vi som regjering kan ikke gå utover det som er lovgrunnlaget, selv om det er et plenumsvedtak i Stortinget bak det.

Marit Arnstad (Sp) [10:40:06]: Dette er en videreføring av det som også klima- og miljøministeren har sagt i Stortinget tidligere. Det forhindrer ikke at det er svært mange – også i Stortinget – som mener at de vedtakene som Stortinget har gjort, er innenfor det lovgrunnlaget

som trengs, og at det er respekten for vedtaket og oppfølgingen som synes å være regjeringens store problem.

Da klima- og miljøministeren redegjorde i Stortinget om ulvesaken i januar, fikk han beskjed om å endre lovtolkningen og forskriften, slik at det ble tilpasset Stortingets vedtak. Han fikk frist til 10. mars med å legge fram en sak for Stortinget om hvordan Stortingets vedtak skulle følges opp. Statsrådets svar har vært et forslag om å endre naturmangfoldloven gjennom et nytt andre ledd i § 18, og statsråden sier at det er hans forslag til løsning på konflikten som har bygd seg opp mellom regjering og storting i denne saken.

Hvordan ser statsministeren på den endringen av naturmangfoldloven som regjeringen har lagt fram for Stortinget? Mener hun at den er egnet til å dempe konfliktnivået i rovviltpolitikken og til å oppfylle Stortingets vedtak i denne saken?

Statsminister Erna Solberg [10:41:10]: Det må alltid gjøres juridiske enkeltvurderinger av saker og vedtak. Det ville vi også måttet gjort med det forslaget som vi la fram for Stortinget. Men jeg mener at det hadde gitt et større grunnlag for å kunne forvalte innenfor ulvesonen, på bakgrunn av andre prinsipper enn det som er det bærende prinsippet for forvaltning innenfor dagens lovgivning, hvor det er skadepotensialet som vurderes. Skadepotensialet er lite i ulvesonen, fordi det er lite sau der, og den sauene som er der, er stort sett forvaltet på en annen måte enn i andre områder i Norge, som en konsekvens. Jeg skjønner at det oppleves veldig vanskelig for folk som bor der, at fordi de har tilpasset seg, må de leve med enda flere ulver. Derfor har nettopp det å kunne ta inn større og bredere samfunnsmessige forhold, som at belastningen i ulvesonen blir for stor ved å ha mange ulver i det området, vært et viktig grunnlag for det forslaget regjeringen hadde. Det mener jeg ville gjort det mulig å forvalte ulvesonen på en annen måte.

Presidenten: Det blir oppfølgingsspørsmål – først Trygve Slagsvold Vedum.

Trygve Slagsvold Vedum (Sp) [10:42:26]: Statsminister Erna Solberg har latt toppbyråkratene og Høyrestatsråd Helgesen styre ulvepolitikken. Folk som har blitt berørt, er i opprør. De folkevalgte regionale rovviltnevnene har trukket seg. Stortingets vilje har ikke blitt fulgt opp. Så mitt spørsmål til statsministeren er:

Har statsministeren tillit til det arbeidet statsråd Helgesen har gjort i denne saken?

Statsminister Erna Solberg [10:42:56]: Jeg har tillit til det arbeidet som statsråd Helgesen har gjort på dette området. Vi har gått grundig – også fra min side – gjennom det lovgrunnlaget og de uttalelsene som finnes. Det betyr at det at det i dag ikke er hjemmel for lisensjakt i ulvesonen, fordi det ikke var et skadepotensial som på det tidspunktet var dokumentert, mener jeg var en riktig vurdering, basert på de juridiske rådene som regjeringen fikk.

Regjeringen må gjøre en avveining, også i denne typen klagesaksbehandling, av forholdet til norsk lov. Når norsk lov har en mangel, etter vår mening, når det gjelder å kunne legge andre forhold tydelig inn i loven, var vårt forslag å gjøre endringer knyttet til det, som gjør at vi også kunne

ivaretatt hensynet til den belastningen som er i området, med å ha mange ulver, og den belastningen det er for andre sosiale dimensjoner, enn bare det som er potensialet for skade på dyr.

Presidenten: Terje Aasland – til oppfølgingsspørsmål.

Terje Aasland (A) [10:44:12]: Da Arbeiderpartiet i juni i fjor valgte å inngå i et bredt forlik om ulveforvaltningen i Norge, var hensikten å dempe konfliktene. Så har ettertiden vist oss med all tydelighet at regjeringens manglende evne og vilje til å følge opp stortingsflertallet har gjort at en har økt konfliktene, og en har skapt en situasjon hvor tilliten til forvaltningen egentlig er totalt fraværende. Det er – etter vår mening – en håpløs situasjon å leve med. Regjeringen har skjovet jusen foran seg og unnskyldt seg med det. Så har regjeringen fremmet en sak for Stortinget om endringer i naturmangfoldloven, hvor en mener det er grunnlaget. Når komiteen i sin behandling inviterer jusekspertisen til å si sin mening, avviser jusekspertisen i Norge regjeringens endringer av naturmangfoldloven som grunnlag for å følge opp Stortingets flertall.

Det som nå er resultatet, er at en trenger ingen lovendring for å følge opp Stortingets vedtak av juni ...

Presidenten: Representanten må komme til spørsmålet.

Terje Aasland (A) [10:45:17]: ...i fjor, og derfor blir spørsmålet: Vil regjeringen sørge for at det som er Stortingets flertallsinnstilling denne gang, og som vi avgir senere i dag, blir fulgt opp, og at en praktiserer forvaltningen av ulv i tråd med den?

Presidenten: Tiden er ute.

Statsminister Erna Solberg [10:45:34]: Jeg kjenner ikke og kan ikke kommentere en innstilling som Stortinget ennå ikke har avgitt. Den må vi selvfølgelig få lest. Den er ikke offentlig, og det er utenfor kutyme å kommentere den for den faktisk er offentlig.

Det jeg kan kommentere, er det vi har ment: Vi har ment at det trengs et sterkere grunnlag for å kunne legge inn andre forhold enn spørsmålet om skadepotensialet for dyr. Det gjorde vi med en lovendring. Det er mulig at det er mulig å gjøre det på andre måter. Vi skal selvfølgelig følge opp Stortingets vedtak. Men det blir til slutt opp til retten og domstolene å vurdere om Stortingets eventuelle nye føringer har tilstrekkelig vekt i forhold til de endringene og de vedtakene Stortinget har gjort, og i forhold til den fortolkningen vi mener har vært avgjørende for oss, at vi i dag ikke har hjemmel for lisensjakt. Vi har hjemmel til å ta ut skadedyr, men ikke hjemmel for lisensjakt.

Presidenten: Rigmor Andersen Eide – til oppfølgingsspørsmål.

Rigmor Andersen Eide (KrF) [10:46:49]: I rovdyrforliket fra 2011 legges det til grunn at det skal være lav terskel for uttak av rovvilt i prioriterte beiteområder, og

en enda lavere terskel enn tidligere for å ta ut rovvilt som utgjør et skadepotensial i forkant av beitesesongen.

Her er vi nå – i forkant av beitesesongen. Om kort tid starter beitesesongen i store deler av landet. Spørsmålet mitt til statsministeren blir da: Kjenner statsministeren seg trygg på at forvaltningen, både den formelle og den operative delen, har vilje og kapasitet til effektivt å følge opp dette?

Statsminister Erna Solberg [10:47:30]: Regjeringen har understreket overfor forvaltningen at vi skal ha en lav terskel for å ta ut skadedyr, og at vi skal ha en hurtig saksbehandling i disse sakene. Det er viktig for regjeringen. Vi mener det. Vi har også fått kritikk for at vi gjør det for raskt enkelte ganger, bl.a. knyttet til uttak av bjørn som gjorde skade i fjor. Men det er altså slik at vi har lav terskel for det. Vi mener at skadedyr skal tas ut. Det gjelder også på de områdene vi ikke har nådd bestandsmålene for dyrene, f.eks. for bjørn, hvor vi ikke er oppe i bestandsmålene ennå, men hvor det innimellom er nødvendig å ta ut bjørn når den gjør stor skade.

Presidenten: Ola Elvestuen – til oppfølgingsspørsmål.

Ola Elvestuen (V) [10:48:27]: Jeg er godt fornøyd med hvordan statsministeren svarer på lovfortolkningen av hvordan vi må følge opp Bernkonvensjonen og naturmangfoldloven, og også at lovfortolkningen jo må gå foran det som er enkeltvedtak i Stortinget.

I henhold til Rovdata har vi omtrent den samme ulvebestanden i år som i fjor. Det er 52 helnorske ulver – ni færre enn i fjor, riktignok først og fremst fordi Slettås-flokken regnes som grenseflokk i år. Det er så langt påvist fire helnorske valpekull, seks i grenserevir, altså sju totalt – to færre enn i fjor.

Så skal man ta på alvor den bekymringen og de utfordringene som er i områder hvor det er ulv og etablerte ulveflokker. Det er flere måter å komme med konfliktdependende tiltak på.

Mitt spørsmål til statsministeren er: Er statsministeren villig til å se på konfliktdependende tiltak i kommuner med ulverevir, f.eks. at en også har en økonomisk kompensasjon og støtte i områdene?

Statsminister Erna Solberg [10:49:36]: Det er blant tiltakene vi nå har til vurdering – å se på hvilke andre typer konfliktdependende tiltak vi kan ha der hvor det er belastninger for lokalbefolkningen med det de har påtatt seg. Og jeg synes vi skal være veldig tydelig på at det er et område av Norge der de i dag påtar seg å være forvaltere av vårt ansvar etter Bernkonvensjonen når det gjelder ulv. De får da en større naturopplevelse, som noen vil kalle det, men det oppleves nok for veldig mange som en større belastning i deres nærområde, en større usikkerhet. Det er naturlig å se på muligheter for å kompensere og finne løsninger for dem. Det som er vanskelig, er å finne ordentlige kompensasjonsformer som går utover spørsmålet om erstatning for dyr.

Så er det sånn at det er viktig å si at dagens rettstilstand er gitt av det som er tidligere arbeid. Nå har Stortinget en sak til behandling. Når de er ferdig med den behandlingen, vil det også kunne være grunnlag for en ny rettstilstand.

Presidenten: Vi går videre til neste hovedspørsmål.

Ketil Kjenseth (V) [10:50:53]: Regjeringa har vært en troverdig pådriver og samarbeidspartner for å løfte psykisk helse i denne perioden. Den gyldne regel om at veksten innen rus og psykisk helse skal være større enn i somatikken, er gjeninnført, og fritt behandlingsvalg har så langt vært prioritert rus og psykiatri. Psykisk helse ble løftet opp i Folkehelsemeldingen – Mestring og muligheter, og regjeringa har fulgt opp med et tiårig program for folkehelse. I 2016 fikk landet og norske ungdommer for første gang en egen ungdomshelsestrategi. Med Venstre og Kristelig Folkeparti som pådrivere har det blitt bevilget over 1 mrd. kr mer til å styrke tilbudet i kommunene, med flere helsesøstre, jordmødre og kommunepsykologer.

Men det er likevel slik at ressursene i psykisk helsevern for barn og unge, i strid med den gyldne regel, henger etter somatikken når det gjelder både ventetid, kostnad, årsverk og aktivitet. Barn og unge med psykiske helseproblemer taper mest i konkurransen med somatikken. Går vi til samhandlingsreformen, er det også vanskelig å se at barn og unge er blitt vinnere. Barn og unge i Norge har det stort sett bra, men noen har det ikke bra. Vi trenger å gi alle en god start på livet. Det varer gjerne livet ut, og fellesskapet får mye igjen.

Norge er en suksesshistorie når det gjelder det fysiske folkehelsearbeidet – vaksiner, røykelov, tannhelse, vinmonopolordning og, nå sist, at regjeringa vil ha mindre salt og sukker i maten, i samarbeid med industri og dagligvarehandel. Hjerte- og karlidelser koster oss om lag 105 mrd. kr i året. Uten røykeloven og innsatsen for røykeslutt kunne vi doblet det. Men innenfor det psykiske folkehelsearbeidet har vi ingen tiltak, til tross for at psykiske lidelser koster oss 185 mrd. kr per år. Kostnadene er bokstavelig talt i ferd med å vokse oss over hodet. Veksten i psykisk uhelse blant barn og unge er vår tids store utfordring.

Statsministeren, og regjeringa Solberg, kan bli historisk ved å være den første til å utfylle den norske folkehelse-suksessen. Så mitt enkle spørsmål til statsministeren er: Vil hun bidra til barn og unges suksess i livet og selv bli historisk ved å investere penger i å bygge opp landets mentale kapital?

Statsminister Erna Solberg [10:53:08]: Svaret på det er at det vil jeg gjerne – ikke nødvendigvis for å bli historisk, men fordi det å sørge for at barn har en oppvekst som gjør at de opplever å kunne mestre voksenlivet sitt, er kanskje det viktigste vi gjør, og kanskje det viktigste politikere skal være opptatt av.

Derfor er jeg glad for at vi har fått mange resultater i løpet av denne perioden som er forbedringer av det tilbudet som er, men jeg mener vi ikke er kommet langt nok. Jeg mener en av våre største utfordringer er at det er for lite læring av de gode eksemplene. Vi vet bl.a. at i Mandal har vi et veldig godt eksempel på et samarbeid mellom kommunen og spesialisthelsetjenesten, som kommer tidlig ut, hjelper før innleggelse, klarer å håndtere det – et veldig godt eksempel, som burde vært kopiert flere steder, men dessverre ser det ikke ut til det. Det blir litt personavhengig hva man får til, og hvordan det er.

Men vi har altså gode resultater så langt i denne perioden. Vi har nå nesten en tredobling av antallet psykologårsværk i kommunene. Det betyr at det er mange flere tilgjengelige psykologer, og det er viktig. Vi kommer også til å lovfeste kommuners plikt til å ha psykologkompetanse i 2020, slik at vi er sikre på at det skal være tilgjengelige psykologressurser gjennom et kommunalt ansvar. Vi vet at vi har økt helsesøstersatsingen betydelig. Det betyr at det er lavere terskel for ungdom å ha noen å gå til. Vi må også jobbe med frivillig sektor, som har mange gode prosjekter rettet mot ungdom. Så er det en del av antimobbearbeidet som også er bedre psykisk helse-arbeid, hvor også regjeringen har lagt frem forslag og kommer med klarere og tydeligere oppfølgingsforslag som bidrar inn i dette.

Men vi trenger mer kompetanse, vi trenger at barn og unge får mer kompetanse i hvordan de selv også kan jobbe med sin psykiske helse – i en folkehelsestrategi. Det kommer regjeringen til å prioritere, og jeg håper på et godt samarbeid med Kristelig Folkeparti og Venstre, slik vi har hatt det på andre områder. Den kraftigste økningen i antall årsverk i kommunene nå er rettet mot psykisk helse og rusarbeid blant ungdom – ungdomsrelaterte årsverk, som har økt med 7 pst. fra 2015 til 2016.

Ketil Kjenseth (V) [10:55:20]: Jeg takker statsministeren for svaret og for viljen til å satse videre – vi er langt fra i mål.

Penger er lett å skaffe i en rik stat, men, som statsministeren har vært inne på tidligere i spørretimen i dag: Strukturering er viktig, og de er ofte vanskeligere å endre. Organiseringen av det psykiske helsefeltet framstår fortsatt for meg som noe gammeldags. VGs opprulling av tvangsbruk i psykiatrien det siste året viser skremmende store variasjoner. Gule lapper er i stor grad i bruk i stedet for IKT-systemer, og det er sviktende ledelse. Under halvparten av norske kommuner har en psykolog, og nesten ingen legevakter har psykolog. Helsesøsterutdanningen er fra 1980-tallet, og så å si alle helsesøstre i Norge er kvinner, under ti er menn. Helsestasjonene er en oppfinnelse fra forrige kommunereform, på 1960-tallet. Det var før vi hadde barnehager. I dag går alle barn i barnehage, og vi burde hatt fireårskontrollen i barnehagen. Vi har store strukturelle utfordringer.

Neste spørsmål er om statsministeren vil være med på en strukturrendring og et kompetanseløft innenfor psykisk helse-feltet for å få pengene i arbeid.

Presidenten: Tiden er for lengst ute.

Statsminister Erna Solberg [10:56:35]: Det er viktig å si at vi har selvfølgelig to forskjellige nivåer i helsearbeidet. Det ene er det som foregår i spesialisthelsetjenesten, hvor jeg mener at det er mye å gå på når det gjelder kvaliteten i tilbudet som gis, se bedre modeller, men jeg ser særlig samhandlingen mellom spesialisthelsetjenesten og kommunenes helsevesen som den kanskje beste måten å nå ungdom på, som gjør at de ungdommene som er på vei til å utvikle alvorlig psykisk sykdom, kan få hjelp hjemme, i hjemkommunen, fremfor å flyttes på institusjon.

Vi vet at en tredjedel av innleggelsene i psykisk helsevern kunne vært unngått hvis vi hadde vært bedre på forebygging. Derfor er jeg glad for at vi nå ser en oppbygging

av antall stillinger – i tråd med det vi har sagt. Så er det klart at det også er viktig hvilken kompetanse vi har knyttet til dem. Vi har jo et omsorgsløft 2020, hvor vi bruker 1,2 mrd. kr i årets statsbudsjett for å løfte den kommunale helsetjenestens kompetanse på ulike områder. Også her er den psykiske helsekompetansen viktig i alle deler av omsorgssektoren som er rettet mot ungdom.

Presidenten: Det blir oppfølgings spørsmål – først Iselin Nybø.

Iselin Nybø (V) [10:57:52]: I denne perioden har Venstre, Kristelig Folkeparti og regjeringen bevilget 5 mill. kr til studentsamskipnadene til tiltak for å bedre studentenes psykiske helse. Den forrige SHOT-undersøkelsen viste at hver femte student sier at de har alvorlige psykiske plager. Det er dobbelt så høyt som i befolkningen ellers i samme aldersgruppe, og økningen er størst blant kvinnene. Mange opplever studiehverdagen som utfordrende, både fordi det er eksamen, innleveringer, press – det å lykkes, ha gode karakterer, gjøre det bra – og fordi ensomheten kommer over mange studenter.

Mitt spørsmål til statsministeren er: Hva ser hun for seg at vi kan gjøre mer for å bedre studentenes psykiske helse, og for å sette dem i stand til å mestre den hverdagen de opplever som studenter?

Statsminister Erna Solberg [10:58:55]: Er det én ting jeg kjenner mye til, er det tiltak for psykisk helse blant studenter, siden min mor i 30 år var sekretær for psykisk helsetjeneste for studenter i Bergen. Samskipnaden i Bergen valgte å etablere psykisk helsevern og sende folk til vanlig lege, for det var god legedekning, men dårlig med psykologtjenester. I Oslo gjorde man motsatt, og det har man også gjort mange andre steder. Derfor har man i Bergen ganske mye erfaring med hvor viktig det er å ha et tilbud med egne psykologtjenester for nettopp å kunne gi hjelp til studenter i en veldig vanskelig situasjon. Og derfor mener jeg at studentsamskipnadene bør se på om de bør ha et særlig tilbud rundt omkring, og se på om det er en del av den rammen de bør ha, eller om de kan inngå samarbeidsavtaler med kommunene som er tydeligere og klarer, slik at det er tilgjengelig psykologtjeneste. Men basisen er at når vi nå nesten har tredoblet antallet psykologer i kommunene, blir det også mer tilgjengelig psykologtjeneste for studentene. Men, som sagt, det er erfaring fra Universitetet i Bergen som viser at dette er et viktig tiltak.

Presidenten: Tove Karoline Knutsen – til oppfølgings spørsmål.

Tove Karoline Knutsen (A) [11:00:09]: Regjeringens ambisjon om å innføre den gylne regel i spesialisthelsetjenesten, det vil si at veksten innen psykiatri og rusområdet skal være større enn innen somatikk, har for lengst vist seg ikke å slå til. De siste tallene vi har fått, er faktisk overraskende dårlige. Ifølge Norsk pasientregister ble det i 2015 henvist 11 000 flere pasienter innen psykisk helse i spesialisthelsetjenesten sammenlignet med 2014. Dette ble håndtert ved å øke andelen pasienter som ble avvist, fra 18 pst. til 28 pst., hvilket innebar at 11 000 henviste pasienter, altså hele økningen, ble avvist fra behand-

ling. Samme tendens dukker opp når vi ser på tallene fra andre tertial 2016 – faktisk et hakk verre. Andelen avviste pasienter innen ortopedi ligger til sammenligning under 10 pst., så forskjellen er oppsiktsvekkende.

Med tanke på at statsministeren stadig skryter av kortere ventetider og ditto ventelister, hva tenker hun om disse nye og dramatiske tallene for psykisk syke pasienter?

Statsminister Erna Solberg [11:01:18]: Jeg forutsetter at hvis en pasient blir avvist, så er det basert på et medisinsk grunnlag, at det er et annet tilbud enn det tilbudet spesialisthelsetjenesten gir. Det er nemlig det som er tydelig og klart i forskriftene, retningslinjene, at helseforetakene skal gjøre. At det blir henvist flere, kommer bl.a. av at det er større åpenhet om psykiske problemer. Det er sannsynligvis flere som da også søker hjelp i spesialisthelsetjenesten, og som burde fått et bedre tilbud i primærhelsetjenesten. Derfor er jeg glad for at denne regjeringen har sørget for at vi nå får bedre psykiske helsevern i primærhelsetjenesten. Vi har nesten tredoblet antallet psykiologstillinger, vi har bidratt med betydelig økning også i kompetansesatsingen knyttet til disse områdene – og f.eks. til helsesøstersiden. Men jeg kan ikke forutsette noe annet enn at hvis en økning i antallet som avvises, får behandling, er det en behandlingsmessig vurdering av det. Hvis ikke skal de stå på en venteliste for å få behandling.

Presidenten: Olaug Bollestad – til oppfølgingsspørsmål.

Olaug V. Bollestad (KrF) [11:02:24]: I en norsk dokumentar møter vi Silje Marie Strandberg. Hun ble i ti år i sin beste ungdom behandlet med omfattende medisinering, tvang, elektroshokk og andre behandlingsmetoder. Så en dag kom engelen, da kom Lone, psykiatrisykepleieren som endrer livet til Silje totalt – med nærhet. Hun bruker litt lengre tid enn det som er akseptert i helsetjenesten. Medisinbruken går ned, bruk av tvang går ned, selvska-
ding går ned.

Det er ikke sikkert at diagnosene er slik de skal være. Silje sier at hun har tapt ti år.

Hva tenker statsministeren om denne historien? Den er dessverre ikke enestående. Når det gjelder hvor og hvordan vi jobber – lykkes vi når ungdommer opplever dette? Eller bør vi snu kortene og tenke helt annerledes?

Statsminister Erna Solberg [11:03:35]: Jeg blir bare trist når jeg hører slike historier, for det viser at vi ikke klarer å tilpasse helsetjenestene til brukernes behov. Et av målene til regjeringen er at vi skal skape pasientenes helsevesen, vi skal være mer målrettet med hensyn til hvilke tiltak som iverksettes, man skal bli flinkere til å se helheten hos en pasient. Ikke minst er det viktig i den psykiatriske behandlingen.

Så vet vi at psykiatri er et fagområde hvor mange av de fremste spesialistene sier at det brukes mange metoder som ikke virker, og som man ikke har faglig belegg for. Man har for lite forskning på hva som virker, og hva som ikke virker. Man har for lite kunnskap på mange områder. Når det gjelder grunnlaget for å behandle, må man jobbe mye mer med behandlingsformene, kvaliteten på de behandlingene som gis. Det er ikke bare en norsk utfordring, det er en utfordring fordi dette har vært et område som har

vært lavt prioritert i helsevesenet og i forskningen. Derfor er man ikke flink nok med metodene. Men det er trist for hver ungdom som mister så mange år av sitt liv.

Presidenten: Vi går da videre til neste hovedspørsmål.

Audun Lysbakken (SV) [11:04:56]: Knappt noen oppgave burde være viktigere for politikken i vår tid enn å motvirke den økende ulikheten i makt og rikdom som vi ser i alle vestlige land, og også i Norge. Den undergraver tillit og fellesskap, den fører til at penger og makt over framtiden samles på færre hender enn før, til at små eliter drar fra resten av befolkningen, mens andre arver fattigdom og utenforskap.

En skulle tro at en norsk regjering ville gjøre sitt aller ytterste for å ta vare på det beste ved Norge, nemlig de små forskjellene. I stedet ser vi at den regjeringen som sitter nå, gjør sitt beste for at en utvikling mot større ulikhet skal fortsette – gjennom store gaver til den økonomiske eliten kombinert med smålige kutt til folk som har lite.

Steg 1 hvis en ønsker å gjøre noe med en slik utvikling, er å erkjenne at den finnes. Vi vet fra før at statsministeren har hatt en utfordring med klimafornektene i sine rekker. Nå ser det ut som om hun også har fått en utfordring med forskjellsfornektene, for da finansministeren var her i Stortinget i siste spørretime før påske, sa hun følgende i svar til representanten Kirsti Bergstø:

«Så det er rett og slett feil når representanten Bergstø prøver å fremstille det som at forskjellene i Norge øker.»

Og senere, til representanten Per Olaf Lundteigen, jeg siterer Siv Jensen:

«Igjen: Det er ikke riktig at det er store, økende forskjeller i Norge, snarere tvert imot.»

Mener statsministeren at denne påstanden fra finansministeren er korrekt?

Statsminister Erna Solberg [11:06:46]: Jeg mener at det ikke er store, økende forskjeller i Norge, men det er noen forskjeller som øker i vårt samfunn. Og så er det viktig å snakke om hvilke strategier vi har mot det.

Jeg har merket meg at SV legger veldig stor vekt på en SSB-rapport om økningene, som SSB-forskeren selv sier ikke kan tas til inntekt for dette. Han sier at dette kan være vel så mye en tilpasning til at når vi reduserer selskaps-skatten, øker andre skatteformer. Så er det en del som har tatt ut mer utbytte, f.eks. i 2015. Man må ha litt lengre tid før man slår så bombastisk fast – som SV gjør i mange påstander – at det har vært større økninger knyttet til dette, for det er, akkurat som vi kunne se i 2005–2006, ofte tilpasninger og endringer i skattesystemet som kan gjøre årsavvik annerledes enn dette.

Men det er ikke dette jeg mener er den viktigste utfordringen med ulikhet i Norge. Den viktigste utfordringen med ulikhet er nettopp det som ligger i maktspørsmålet – følelsen av å mestre sitt eget liv, kunne delta i arbeidslivet, følelsen av avmakt. Nå er det viktig med tillit i samfunnet vårt, at alle føler at de blir ivaretatt, og at de har en mulighet til å delta i vårt samfunn.

Derfor er det nettopp regjeringens strategi som er best mot små forskjeller. Det er å sørge for systematisk kompetansepåfyll, jobbe med hvordan vi sørger for at de som står utenfor, kan komme inn i arbeidsmarkedet, det er å jobbe

med psykisk helse – med den satsingen som tidligere her er dokumentert er blitt voldsomt mye større under denne regjeringen – det er å jobbe med arbeidet mot at folk ramler ut av skolen, tidlig innsats. Det er alle disse tingene som over tid bidrar til at flere mestrer livet sitt. Det er å få mindre forskjeller, det er å ha en god integreringspolitikk.

Jeg mener at SV har en lemfeldig omgang med hva som er ulikhetsproblemet, det burde vi se mye, mye dypere på. Jeg mener at SV ikke har en strategi mot det – de selger ut penger, vi sørger for å ruste mennesker.

Audun Lysbakken (SV) [11:08:46]: Det er bra. Da har statsministeren bekreftet at finansministeren tok feil, og at SV hadde rett. Vi har et ulikhetsproblem i Norge, og så kan vi diskutere hva vi skal gjøre med det.

La meg da snakke om de uføre. Ingen gruppe har blitt så grundig sviaket av denne regjeringen i denne perioden som de uføre. 37 mill. kr i året er summen som regjeringen har valgt å ta fra familier der foreldrene er både for syke til å jobbe og allerede fattige. Det er kuttet som er gjennomført i barnetillegg til uføre forsørgere.

Jeg lurer på hvordan statsministeren nå mot slutten av perioden vil reflektere over det kuttet og hvordan det har slått ut. Hva vil hun i dag si til de uføre, til de familiene og de barna som har blitt rammet av dette kuttet? Har det ført til at flere har kommet seg i arbeid tross sin uførhet? Var det et nødvendig offer for at flere rike familier skulle få beholde sine formuer eller arve mer? Eller hva var det egentlig som gjorde at det var nødvendig for statsministeren å gjøre flere fattige familier fattigere?

Statsminister Erna Solberg [11:09:55]: Jeg tror spørreeren vet svaret på det. Dette er en del av en arbeidslinje, hvor de endringene vi har gjort, bidrar til at man ikke får mer utbetalt som uføretrygdet enn det man ville hatt i jobb tidligere. Alle påstander om hvorfor vi skulle gjøre det for 37 mill. kr, faller på sin egen urimelighet nettopp fordi det er veldig lite penger i den store budsjett-sammenhengen. Men vi mener at en av de store veiene fremover for å sikre at vi får mindre ulikhet, er å sørge for at folk som kan jobbe, skal jobbe litt. Og mange uføre er jo ikke 100 pst. ufør. Man er delvis ufør og får mulighet til å prøve seg igjen. Hvis man har et system som gjør at det er ulønnsomt å forsøke seg igjen i arbeidslivet, er det skadelig for folk. Derfor har vi sagt at arbeidslinjen bør være konsekvent.

Jeg vet fra SVs historie at det har man ikke ment. Man mente det var riktig med ti år med overgangsstonad. Erfaringen etter at vi gjennomførte reformen for overgangsstonaden på 1990-tallet, viste at det var et viktig fattigdoms-tiltak. Flere kvinner med fattig bakgrunn kom ut i arbeid, og det ble bedre for barna deres.

Presidenten: Det blir oppfølgingsspørsmål – først Snorre Serigstad Valen.

Snorre Serigstad Valen (SV) [11:11:08]: En avgjørende kompetanse for å være statsråd er å svare på noe annet enn det man blir spurt om, på en elegant måte som gjør at man kan håpe å ikke få akkurat det samme spørsmålet om igjen.

Det representanten Lysbakken spurte om, var hva statsministeren har å si til de familiene som er rammet av kutt

i barnetillegget. Statsministerens svar var en lengre utlegning om at mennesker som kan jobbe, helst bør jobbe i stedet for å motta trygdeytelser, og at det ikke bør lønne seg ikke å jobbe. Det er jo ingen som er uenig i det her i salen. Men en påstand om at noen er for at det ikke skal lønne seg å jobbe, er et av de mest fordømmende elementene i norsk ulikhetsdebatt. Noen av dem som har blitt fratatt ikke bare 10 000, men 20 000 og til og med 30 000 kr i året – er familier som har uføre forsørgere som ikke kan jobbe. Spørsmålet er: Hva har statsministeren å si til de familiene som er rammet av disse svært hardhendte kuttene?

Statsminister Erna Solberg [11:12:07]: Nå var spørsmålet også hvorfor det var nødvendig, fra representanten Lysbakken – og jeg svarte på hvorfor det var nødvendig.

Jeg mener at for alle uføre er det viktig at vi har en god uføreordning som en sikkerhet. Men det er også viktig å sikre at uføreordningen ikke blir et hinder for å gå inn i arbeidslivet. Det tør jeg også å si direkte til uføre, som har barnetillegget: Vi må sørge for at vi har tiltak som gjør det lønnsomt å jobbe, og så skal vi ha tiltak som bidrar til at barn ikke opplever barnefattigdom, det at familien har vanskelig økonomi, som en vanskelig situasjon. Derfor har denne regjeringen også satt i gang en rekke tiltak for å sørge for at det er bedre tilgang til fritidsaktiviteter, bedre samarbeid med frivillige organisasjoner og en egen strategi nettopp mot barnefattigdom for å bidra til at barn skal oppleve deltakelse selv om familien ikke har så god råd.

Presidenten: Dag Terje Andersen – til oppfølgings-spørsmål.

Dag Terje Andersen (A) [11:13:12]: Jeg kan starte med å bekrefte at jeg har fått til svar av finansminister Siv Jensen at forskjellene ikke øker, men senere fått til svar på et skriftlig spørsmål til finansministeren at faktum er at forskjellene øker. Det er det ikke noen tvil om, og en har vært inne på en del av tingene som gjør det. En av dem er at flere blir uføre. Jeg vet ikke om statsministeren mente å bestride mine tall i stad, men det er altså sånn at ifølge Navs tall har antallet uføre fra 2013 til 2016 økt fra 305 889 til 318 244. Antallet av dem som er mellom 18 år og 29 år, har økt fra 10 446 til 14 340, altså en øking på 37 pst. Det kunne være fint om statsministeren avklarte hvorvidt hun er uenig i tallene fra Nav.

Men det viktigste spørsmålet er: Tror statsministeren at det at flere havner på uføretrygd og flere går på sosialhjelp, samtidig som at noen av de aller rikeste i Norge får masse skattelette, øker eller reduserer ulikhetene?

Statsminister Erna Solberg [11:14:20]: For å ta opp spørsmålet. Jeg sa i mitt tidligste svar i dag at avgangen ut av arbeidsmarkedet under den rød-grønne regjeringen gikk i større grad til helse-relaterte ytelser, mens avgangen nå har gått mer til at folk ikke er i arbeid, altså du finner dem ikke igjen i de helse-relaterte. Så er det sånn at helse-relaterte ytelser består av to ting: Det er uføretrygd og AAP, og AAP-andelen går ned, så det er summen av de to tingene. Så jeg tror ikke vi er uenige, jeg tror bare at det er summen av de to tingene som gjør at det er litt forskjell knyttet til dette. Nå har vi ryddet opp i det spørsmålet.

Så er det sånn at jeg mener at de skattelettelsene vi gir, både det vi gjør på selskapskatt, som jo Arbeiderpartiet er enig i er vekststimulerende, og det vi gjør på formuesskatt, som jeg mener er med på å skape rom for mer gründerskap, større bedrifter, flere arbeidsplasser, fører til at det faktisk blir bedre for veldig mange ved at det er flere tilgjengelige arbeidsplasser, og vi er nødt til å ha en strategi både for arbeidsplasser og for å ruste den enkelte.

Presidenten: Vi går videre til neste hovedspørsmål.

Rasmus Hansson (MDG) [11:15:44]: Regjeringen har stadig understreket behovet for et grønt skattesifte og har påpekt at det må bli billigere å velge miljøvennlig og dyrere å forurense og ødelegge natur – og regjeringen har faktisk gjort et par ting for å følge opp dette. De har bl.a. lagt inn en liten økning av dieselprisen og bensinprisen, og de har lagt på en liten flyseteavgift. De tiltakene er såpass små at de har svært liten effekt. Miljøpartiet De Grønne har foreslått tiltak som vil gi de utslippskuttene som regjeringen selv lover, men som de er veldig langt fra å levere.

Vi har foreslått full utbygging av nasjonalt elbil-ladnett, støtte til elbilkjøp i distrikter med dårlig kollektivløsning, en femkroners økning av bensinprisen og dieselprisen, som deles ut igjen i en klimabelønningsordning. Vi har foreslått en flyseteavgift på 600 kr, halvparten av det i områder med dårlig alternativ kollektivtransport, osv. Det er tiltak som vil virke.

Men regjeringens tiltak er i det minste prinsipielt riktige. Arbeiderpartiet derimot reagerer motsatt når det foreslås konkrete miljøavgifter. De gikk til full kamp mot flyseteavgiften og har – så vidt jeg vet – ingen tiltak som kan redusere klimagassutslippene fra fly. Og nå foreslår krefter i Arbeiderpartiet å øke konkurransen med Senterpartiet om å bli det aller dårligste partiet i kampen mot klimagassutslipp i transportsektoren, for de vil altså kutte drivstoffprisen på bygda.

I debatten om flyseteavgiften var statsministeren klar. Hun sa: Hvis vi skal følge prinsippet om at forurenser betaler, må vi være med på å gjøre flyreisene dyrere.

Spørsmålet er: Vil regjeringen – i motsetning til Arbeiderpartiet og Senterpartiet, tilsynelatende – stå fast ved at forurenser må betale og gå til valg på at vi må ha høyere avgifter på flyreiser og fossilt drivstoff?

Statsminister Erna Solberg [11:17:45]: Vi mener at forurenser skal betale, og det er et godt grunnlag for det. Det er flere måter å få forurenser til å betale på. Det ene er å sørge for at det som er forurensende, må betale like mye som i dag, og at det som er miljøvennlige alternativer, betaler mindre. Vi gjør også noen omlegginger som gjør at prisforskjellen vil gjøre at det å velge noe som er mindre forurensende, blir lettere.

Når vi nå ser på en del av de effektene som kommer av at vi faktisk får ned utslippene i ikke-kvotepliktig sektor i Norge fremover – betydelig ned frem mot 2020 og fremover – vil noe av det viktige være omleggingen vi har gjort av engangsavgiften, som nå er et kraftig incentiv for å kjøpe biler med lave utslipp eller null utslipp. Det koster mye over statsbudsjettet. Det er 9 mrd. kr mindre i inngang fra bilavgifter nå enn det var i 2013, men det er kraftige miljøeffekter av de omleggingene som skjer.

Det betyr også at vi stimulerer til at man kan kjøpe biler som har lavere utslipp. Den andre strategien er det som vi har gjort i fellesskap med Venstre og Kristelig Folkeparti på Stortinget, å ha en kraftig opptrapping for biodiesel, som ikke minst som et distriktstiltak vil være viktig, hvor det er lengre avstander og vanskeligere bare å belage seg på å ha nullutslippsbiler på kort sikt, og hvor man derfor trenger alternativer.

Så jeg vil si at repertoaret er litt bredere enn representanten Rasmus Hansson mener. Vi er opptatt av at det skal være et skifte. Når vi øker avgiftene på miljøutslipp og på klimautslipp, skal ikke det være en ny, ensidig skatteinngang. Derfor må vi ha lettelse samtidig. Men vi kommer ikke til å gå til valg på særlige økninger av dette, men prinsippet i Høyres program er at forurenser skal betale. Vi er ikke uenig i at man dermed også skal ha avgiftsøkninger som reflekterer det. Men vi vil ikke i sum øke skattebelastningen for folk.

Rasmus Hansson (MDG) [11:20:01]: Jeg takker for svaret og går videre til transportsektoren, som statsministeren tar opp. Der har Stortinget og regjeringen vedtatt at Norge skal inngå en bindende avtale med EU om å kutte 40 pst. av klimagassutslippene i ikke-kvotepliktig sektor innen 2030. Statsministeren har uttalt at det er en avtale som er så steinhard at en viss Rasmus Hansson vil framstå som en fleksibel løsning til sammenligning. Ifølge regjeringens nye perspektivmelding betyr dette at det må kuttes fra 27 mill. tonn til 16,5 mill. tonn i ikke-kvotepliktig sektor, altså nær 11 mill. tonn, mens det i forslaget til Nasjonal transportplan legges opp til at i transportsektoren skal det bare kuttes omtrent 2 mill. tonn – altså veldig langt fra de 7 mill. tonn, eller 40 pst., som må kuttes i ikke-kvotepliktig sektor, hvorav mesteparten selvfølgelig må tas i transportsektoren. Spørsmålet til statsministeren er da: Betyr Nasjonal transportplan et ultimatum overfor EU fra regjeringen om at Norge overhodet ikke har planer om å kutte de 40 pst. som ligger i den opprinnelige EU-avtalen?

Statsminister Erna Solberg [11:21:12]: Vi har en ambisjon om at når vi får gjennomført avtalen med EU, skal vi klare å gjennomføre alt det vi har lovet. 40 pst. er etter vår mening innenfor rimelighetsmulighetene. Nå kan jeg ikke gå gjennom akkurat hvilke tall man tenker på i forbindelse med Nasjonal transportplan, men den har ikke virkemidlene og effektene av veldig mange andre omlegginger. For eksempel vil engangsavgiften gi ganske store resultater fremover, og når det gjelder nybilsalget, kommer vi i hovedsak til å ha nullutslippspersonbiler fra midten av 2020-tallet og utover. Det vi jobber med nå, er bedre tiltak for transport av varer og varetyelser. Vi har sett på ulike modeller for å kunne stimulere slik at vi kan ta ut det potensialet som allerede ligger der for elbiler, for mindre varebiler, og at vi kan ta ut mer knyttet til hydrogen fremover. Derfor jobbes det mye med å bygge ut hydrogenkapasitet i Norge. Jeg mener vi skal klare å nå disse målene. Jeg mener det er ganske optimistisk etter de nye utslippsfremskrivelsene, som viser at politikken til regjeringen virker. Utslippene går nedover mot 2020.

Presidenten: Vi går til neste hovedspørsmål – fra Tore Hagebakken.

Tore Hagebakken (A) [11:22:42]: Regjeringa Solberg har økt budsjettunderskuddet til nye rekorder. Oljepengebruken er økt så mye at hvis man fortsetter på samme måten, vil fondet gå tomt tidlig på 2040-tallet, ifølge beregninger som NHOs sjefsøkonomer har gjort. Etter snart fire år med Erna Solberg som statsminister har en konservativ skribent laget ordtaket: Å bruke penger som fulle Høyre-folk – for å beskrive regjeringas økonomiske politikk. Kontrastene til løftene fra valgkampen kunne neppe ha vært større. Da skulle Høyre være ryggraden i ansvarlig pengebruk, ifølge statsministeren. Høyres ryggrad er nå mer et sugerør inn i oljefondet, var oppsummeringen fra politisk redaktør i Dagens Næringsliv. Valgløftene om ansvarlig økonomisk styring ble lagt i en skuff i det øyeblikk denne regjeringa inntok kontorene. Det ble øst ut mer oljepenger fra første stund, og det er gjort ved alle anledninger – og lenge før ledigheten ble rekordhøy eller oljeprisen hadde falt.

Regjeringa har varslet at de neste regjeringene bare må glemme å bruke penger på den ukontrollerte måten dagens regjering har stått for. Det økonomiske handlingsrommet framover er beregnet til ca. 6,5 mrd. kr per år, ifølge nasjonalbudsjettet – altså langt under det Høyre–Fremskrittsparti-regjeringa har disponert. Likevel kan vi lese i Klassekampen at Høyre går til valg på et partiprogram som vil øke underskuddet ytterligere, summert til nesten 10 mrd. kr.

Jeg vil spørre statsministeren hvem som skal betale regningen for Høyres manglende økonomiske ansvarlighet. Er det våre barn og barnebarn? Er det folk flest som får kutt i velferden – økte barnehagepriser og økte avgifter? Eller er det utsatte grupper som igjen skal få betale for skatteuttene til de rike?

Statsminister Erna Solberg [11:24:38]: Et flertall på Stortinget gjorde opp et statsbudsjett med et underskudd på ca. 225 mrd. kr, som var det man brukte av oljefondet. Arbeiderpartiet gjorde opp sitt alternative budsjett på 221 mrd. kr. Representantens innlegg er et innlegg av den typen jeg har hørt mange ganger i mitt lange politiske liv. Akkurat der Arbeiderpartiet er, er himmelen – på den andre siden er det bare helvete den ene eller den andre veien, unnskyld at jeg sier det, president. Det er en overdrivelse av dimensjoner når Arbeiderpartiet later som de bruker betydelig mindre penger i sine statsbudsjetter, samtidig som de kritiserer oss for å bruke for lite på en hel haug med områder. Forskjellen er på 4 mrd. kr. Det er helt riktig å bruke penger når man har en konjunktursituasjon som er krevende. Det ville vært rart hvis vi skulle latt være å bruke penger i en situasjon hvor folk blir arbeidsledige. Og vi har brukt det på tiltak som ikke er varig økte utgifter, men tiltak som har bidratt til sysselsetting i privat sektor, ved at vi har brukt dem gjennom kommunebudsjetter, men til vedlikehold. Arbeiderpartiet har brukt pengene på å øke de offentlige budsjettene sine, slik at det blir varige økninger, ikke øremerket på områder som kan reverseres. Det gjør jo at vårt budsjett er sunnere på lang sikt enn det Arbeiderpartiets alternative budsjett er. I tillegg har vi sterke stimulanser for å sikre at vi skaper nye bedrifter, så vi gjør det den forrige regjeringen ikke gjorde. Vi har løftet innovasjonssatsingen, og vi har løftet næringsrettet forskning – på de områdene som gjør at vi fremover vil se at vi får fremskritt på nye områder som

skaper nye bedrifter. Det tar tid, men det kommer til å vise seg å være riktig politikk.

En ansvarlig økonomisk politikk dreier seg ikke bare om hvor mye penger du bruker, men også hva du bruker dem på, og om hvorvidt du varig løfter offentlige utgifter – og Arbeiderpartiet har løftet varige offentlige utgifter betydelig i sine alternative budsjetter.

Tore Hagebakken (A) [11:26:40]: Det er riktig at vi prioriterer ganske så forskjellig. Derfor er jeg heller ikke overrasket over at det er skatteutt til de rikeste som har fått prioritet i Høyres program for 2017–2021. Etter fire år med ekstremt skjevfordelte skatteutt går Høyre til valg på en fordelingspolitikk som er mer skjev en noen gang, og det sier litt. Og dette gjør de til tross for at regjeringa på snart fire år ikke har evnet å sannsynliggjøre at skatteuttene til de rikeste faktisk gir økt sysselsetting eller økt vekst i økonomien. Det eneste en kan vise til av resultater, er økte underskudd og økte forskjeller mellom folk.

Hvorfor mener statsministeren at landet innenfor et mye mindre økonomisk handlingsrom enn nå, som en sjøl sier ligger foran oss, har råd til å bruke enda mer penger på nye skatteutt som ikke virker, verken med hensyn til å skape arbeidsplasser eller økonomisk vekst?

Statsminister Erna Solberg [11:27:32]: Det største antallet milliarder vi har gitt i skattelettelse, har vi gitt til vanlige folk. Vi har sørget for at et par med vanlig inntekt har fått ca. 8 000 kr i skattelettelse. Vi har gitt noen skattelettelse som også går til pensjonister, som jeg har registrert at Arbeiderpartiets leder, Jonas Gahr Støre, gjentatte ganger fnyser litt av. Men i en situasjon hvor det er vanskelig, hvor vi faktisk regulerer pensjonene på en måte som gjør at reallønnsnedgangen er større for pensjonister enn andre, synes vi det har vært rimelig at de også får noen skatte kroner knyttet til det.

Så tar det tid før vi ser endringer i investeringstakten basert på skattelettelse til næringslivet. Det gjelder både selskapsskatten og formuesskatten. Det interessante er at Arbeiderpartiet pleier å si at selskapsskatten har masse positive effekter for å skape nye bedrifter, men vi kan jo heller ikke lese det ut av tallene enda, til tross for at vi allerede høsten 2013–2014 begynte senkningen av skatten, som Arbeiderpartiet vanligvis skryter av. Det er altså slik at det tar tid før man ser investeringer, men heldigvis ser vi at industriinvesteringene i 2016–2017 tar seg opp; vi er på vei ut av en konjunkturedgang. Vår skattepolitikk har bidratt til en langsiktig omstilling.

Presidenten: Det åpnes for ett oppfølgingsspørsmål – Irene Johansen.

Irene Johansen (A) [11:29:00]: Vi har nå fått høre forskjellen på himmel og helvete, og for å fortsette litt på det temaet: I Klassekampen i dag kan vi lese at det kan bli dyrt for Norge om Høyre får styre landet i fire nye år. Handlingsrommet på 26 mrd. spises raskt opp av alle valgløftene i Høyres program. Bare vedtak på samferdsel og forsvar vil øke statens utgifter med 21,6 mrd. kr over fire år, og ytterligere lovnader om kutt i formuesskatten vil koste 7,5 mrd. kr. Bare med det er mer enn handlingsrommet alt brukt. I tillegg vet vi at det er behov for økt

innsats innenfor helse, eldreomsorg, skole – for å nevne noe.

Høyres finanspolitiske talsperson forsvarer valgloftene med å si at det alltid vil være en prioritering mellom ulike framlegg i programmet, og så spør det jo hva som havner i en regjeringsplattform. Kan statsministeren fortelle hva Høyre vil kutte av alle disse valgloftene i neste periode?

Statsminister Erna Solberg [11:29:56]: Vi går til valg på det programmet vi har vedtatt, og det kommer vi til å slåss for å gjennomføre. Men det er slik at det står i det programmet at vi alltid vil tilpasse hva og hvor mye vi klarer å gjennomføre på ulike områder, til den økonomiske situasjonen. Jeg mener det er fullt mulig å gjøre omprioriteringer.

Den største forskjellen på Arbeiderpartiet og Høyre er jo at vi tror på at det er mulig å effektivisere, og derfor har vi en grunnleggende effektiviseringsreform inn i alle våre budsjetter. Det gjør at vi tvinger frem omprioriteringer og endringer i ulike statlige etater, noe Arbeiderpartiet har vært imot, men det gir oss altså bortimot 1,5 mrd. kr mer å prioritere for hvert eneste år, som Arbeiderpartiet da tar

vekk fordi de ikke vil omprioritere; de vil bare legge mer penger på alt. Vi har foreslått en rekke reformer som gir oss innsparinger over tid, som vil gjøre det mulig å få bedre kvalitet på tjenester, selv om vi ikke nødvendigvis trenger å bruke penger.

Det at vi er et reformvillig parti betyr også at vi klarer å snu på og bruke penger på en annen måte. Dessverre er det et par reformer vi ikke har fått igjennom i Stortinget, som ville gitt oss mindre byråkrati og papirflytting og mer penger til tjenester til folk.

Presidenten: Dermed er den muntlige spørretimen omme.

Sak nr. 2 [11:31:08]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke referat.

Dermed er sakene på dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 11.32.